

Visie welzijn

Probleem- en actorenanalyse

**Ir. M.J.W. Traa
Drs. L.H.H. van Vliet
Ir. G.F.V. van der Peet**

Informatie- en KennisCentrum Landbouw/Ede, oktober 1999

© 1999 Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het IKC-Landbouw, Postbus 482, 6710 BL EDE.

Het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij stelt zich niet aansprakelijk voor eventuele schadelijke gevolgen die kunnen ontstaan bij het gebruik van gegevens uit deze publicatie.

Oplage 50 exemplaren

Samenstelling Ir. M.J.W. Traa, Drs L.H.H. van Vliet en Ir. G.F.V. van der Peet

Druk Ministerie van LNV, FD/Bedrijfsuitgeverij

Voorwoord

Het dierenwelzijn vormt één van de hoofdpeilers in het streven naar een maatschappijgerichte veehouderij. Via regelgeving met AMvB's binnen de Gezondheid- en Welzijnswet voor Dieren heeft LNV belangrijke stappen gezet naar een verbeterd dierenwelzijn. Er zijn regels gesteld aan de houderij van zowel landbouwhuisdieren als gezelschapsdieren.

Het resultaat is echter onbevredigend. De maatschappij reageert nog steeds met onbegrip over de wijze waarop met dieren wordt omgegaan terwijl de houders van dieren de strengheid van de maatregelen, die vaak verder gaan dan de EU-normen, niet begrijpt en daarom niet naleeft.

Dit is aanleiding geweest vanuit Directie Landbouw om te komen tot een visie welzijn. Het IKC-Landbouw levert met onderhavig rapport het resultaat op van de eerste fase van de studie. Hierbij zijn breed de op welzijnsgebied verantwoordelijke beleidsmakers van de overheid, met name binnen het Ministerie van LNV, geïnterviewd. De geïnterviewden geven hun visie op de welzijnsproblematiek: de mate waarin er nog welzijnsproblemen bestaan en de rol van diverse actoren hierbij.

De hier weergegeven resultaten vormen de basis voor het vervolgtraject visie welzijn. Het IKC-Landbouw is de geïnterviewden zeer erkentelijk voor de geleverde bijdragen.

Ir. H.A. Gongrijp
Hoofd IKC-Landbouw

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inhoudsopgave	5
1 Inleiding	7
1.1 Doelstelling	7
2 Werkwijze	8
3 Resultaten	9
3.1 De actoren	9
3.2 De probleempercepties	11
3.2.1 De probleempercepties van de actiegroepen	11
3.2.2 De probleempercepties van de belangenorganisaties	14
3.2.3 Andere probleempercepties	17
4 Discussie en Aanbevelingen	18
Bijlage	20

1 Inleiding

In de nota Kracht en Kwaliteit is aangegeven dat het beleid voor dierenwelzijn de komende jaren opnieuw tegen het licht gehouden zal worden en dat nieuwe wegen moeten worden gezocht om verdere winst te boeken. Achterliggende gedachte is dat het huidige beleid te weinig effectief wordt gevonden en te weinig tred houdt met de ontwikkelingen en opvattingen in de maatschappij. De ambitie is daarom te komen tot een effectiever beleid dat beter aansluit op de maatschappelijke probleempercepties.

Dierenwelzijn speelt bij veel diergroepen en is beleidsmatig binnen LNV verspreid over diverse dossiers en directies. Buiten LNV is een grote groep actoren actief in het dierenwelzijnsnetwerk. De opvattingen over wat onder 'welzijn' moet worden verstaan lopen zeer uiteen. Ook bestaat er spanning tussen welzijn enerzijds en economie, diergezondheid en milieu anderzijds.

Het doel in de eerste fase van het project Visie Dierwelzijn is het in beeld brengen van de dierwelzijnsproblemen en de verschillende opvattingen van de actoren hierover. Dit is uitgevoerd via interviews bij beleidsmedewerkers binnen het Ministerie van LNV die werken op het beleidsterrein dierenwelzijn of op een beleidsterrein dat op enige wijze raakvlak hiermee heeft. De geïnterviewden geven onder meer hun visie op het probleem, de betrokken actoren en wat de actoren in hun houding motiveert.

1.1 Doelstelling

Het aan de hand van inzichten bij de deskundige ambtenaren van verschillende directies in beeld brengen van de volgende punten:

- Wat zijn de dierwelzijnsproblemen?
- Welke actoren spelen een rol in de dierenwelzijnsproblematiek?
- Welke probleempercepties leven er in de maatschappij ten aanzien van dierenwelzijn?
- Wat zijn de belangen en waar bestaat wel of geen consensus over?

2 Werkwijze

Aangezien er veel verschillende actoren zijn binnen het veld van dierenwelzijn en er ook al het een en ander bekend is, werd eerst voor het hele beleidsveld (landbouwhuisdieren, gezelschapsdieren, (sport)vissen, jacht, natuur, handel en biotechnologie) een "quick scan" gemaakt aan de hand van inzichten bij de deskundige ambtenaren van verschillende directies (informanten). De "quick scan" werd uitgevoerd d.m.v. interviews waarbij de deskundigen werd gevraagd een inschatting te maken van de opvattingen van de verschillende actoren. In totaal is bij 17 personen over 27 thema's een interview gehouden. Deze interviews werden uitgevoerd in de maanden juni en juli van 1999. In de bijlage staat de vragenlijst die als richtsnoer gediend heeft voor de interviews. De onderstaande tabel geeft een overzicht welke directies geïnterviewd zijn en over welke thema's. Van de interviews zijn verslagen gemaakt die door de geïnterviewden zijn beoordeeld en goedgekeurd.

Tabel 1. Overzicht van de betrokken directies, van de geïnterviewde personen en de besproken thema's.

Directie	Persoon	Thema
Directie Landbouw	Ir. C.M. Spek	Dikbillen
	Ir. C.M. Spek	Kalkoenen
	Ir. C.M. Spek	Loopvogels
	Ir. C.M. Spek	Vleeskuikenouderdieren
	Ir. C.M. Spek	Vleeskuikens
	Ir L.A.M. Kuijpers	Fokken van recreatiedieren
	Ir L.A.M. Kuijpers	Exoten
	Ir L.A.M. Kuijpers	Agressieve honden
	Drs. A.C.J. Vergossen	Dierentuinen
	Drs. A.C.J. Vergossen	Tonen van dieren
	Drs. A.C.J. Vergossen	Houden van recreatiedieren
	Dr. Ir. R.A. Donker	Honden en kattenbesluit
	Dr. Ir. R.A. Donker	Varkens
	Ir. J.L. Koole	Transport van landbouwhuisdieren
Ir. J.L. Koole	Nertsen	
Ir. P.B. van Tilburg	Leghennen	
Directie Visserij	Mr. A.L. de Kok	Beroepsvisserij
Directie GRR	Ir. C.J. Verheijen	Sportvisserij
Directie Natuurbeheer	Drs. P.J.A. Soons Ing. H. Kampf	Jacht en schadebestrijding in de landbouw Grote grazers in natuurterreinen
Directie VVM	Drs. S. Knijff	Biotechnologie bij dieren
Directie Industrie en Handel	Ir. K.L. Westra	Sturen via de keten
Juridische Zaken	Mr. N. van der Linden	Regelgeving GWW
Directie LASER	Drs A.A. Helms	Uitvoering CITES-Verdrag
RVV	J. Mul	Toepassing Transportrichtlijn
AID	Mr. J.A.H. Urlings	Controle en handhaving
Ministerie van VWS	Drs. P.C.M. de Greeve	Dierproeven

Er is gekozen voor een presentatie van de resultaten op basis van achtereenvolgens: de actoren, de probleemperceptie bij de verschillende actoren, de aard van de problemen en een indeling van de actoren naar thema.

Op deze wijze wordt inzicht verkregen in welke actoren welke probleempercepties hebben en van welke aard deze problemen zijn.

3 Resultaten

3.1 De actoren

Het eerste overzicht geeft een indeling van de actoren, ingedeeld op grond van hun rol binnen de welzijnsproblematiek. Deze categorieën zijn: 1 "actiegroepen" (organisaties die de problemen signaleren en een oplossing daarvoor eisen), 2 "belangenorganisaties" (organisaties die de belangen behartigen van die sectoren/groeperingen die door de actie-groepen ter sprake worden gebracht) en 3 "Semi-overheid" (organisaties en instellingen die ondersteunend zijn in de discussie, maar zelf geen uitgesproken standpunt hebben over dierwelzijn). Zie tabel 2.

Tabel 2. Overzicht van de genoemde actoren.

"Actiegroepen"	"Belangenorganisaties"	"Semi-overheid"
1. Alternatieve consumentenbond	1. TNO (cites-verdrag)	1. Raad voor dieraangelegenheden (RDA)
2. Bont voor dieren	2. NFE (pelsdierfokkers)	2. Raad van Europa (vis)
3. Dierenbescherming	3. Stichting voor gezelschapsdieren	3. Internationale kaders (transport, jacht)
4. Dierenopvangcentra (cites-verdrag)	4. Dibevo	4. Politiek (varkens, hengelsport, cites, biotechnologie, leghennen)
5. Rechten voor al wat leeft	5. Transportsector (BHV en SaVeeTra)	5. Wetenschappelijke instellingen (hengelsport, pluimvee, biotechnologie, visserij)
6. Alle dieren vrij	6. Vereniging van circusvrienden	6. Consumentenbond
7. Faunabescherming	7. Mobiele dierenkliniek	7. VVM (grazers)
8. Vogelbescherming	8. Nederlandse vereniging van pluimveehouders (NOP)	8. Openbaar Ministerie
9. Bond tot bescherming van honden	9. Fokkerijgroeperingen Pluimvee	9. AID
10. Vereniging Dierproefvrij	10. Verwerkende industrie (pluimvee, vlees)	10. Collega handhavers (politie, LID, RVV)
11. Anti-vivi-Sectievereniging	11. Voorlichting	11. Doelgroep welzijnsregelgeving
12. WNF-Traffic	12. Stallenbouwers (pluimvee)	12. PBO (handhaving)
	13. LTO	13. IKC-L en IKC-N
	14. NVV (varkens)	
	15. OVB	
	16. NVVS, NASO	
	17. Jagersverenigingen	
	18. Vereniging van Jachtopzieners	
	19. Nederlandse Struisvogel Organisatie	
	20. Federatie hondensport Nederland	
	21. Catfancy	
	22. Productschappen Vee, vlees en eieren (PVE)	
	23. Loopvogelhouders	
	24. Retailers	
	25. Integraties en fokkerij-organisaties (kalkoenen)	
	26. Raad van Beheer op Kynologisch gebied (RvB)	
	27. KNMvD (dierenartsen)	
	28. Vereniging van beroepmatige Kennelhouders	
	29. Proefdierkundige federatie	

Vervolg van tabel 2. Overzicht van de genoemde actoren.

"Actiegroepen"	"Belangenorganisaties"	"Semi-overheid"
	30. Natuurterreinbeheerders (grazers) 31. Gezondheidsdienst voor dieren (grazers) 32. Federatie vleesvee stamboek 33. Stamboek (dikbillen) 34. Vereniging van dierentuinhouders 35. Internationale organisatie van dierentuinhouders (EAZA) 36. Vergunningaanvragers import dieren 37. Particuliere vergunningaanvragers (import dieren) 38. Productschap vis 39. NIABA (biotechnologiebedrijven) 40. KNAW (wetens. Biot. Onderzoek) 41. FOKWA (transportwagen bouw) 42. PVVE	

Van de 67 actoren die genoemd zijn, zijn er 12 actiegroepen en 42 organisaties die een meer behoudende houding aannemen. De overige 13 actoren zijn beleidsmakers, gezagsdragers en wetenschappers. Er zijn relatief veel maatschappelijke organisaties (actiegroepen) die zich met het thema dierwelzijn bezig houden. Bekeken binnen het thema dierwelzijn is het aantal actiegroepen op het totale aantal actoren vrij klein.

3.2 De probleempercepties

3.2.1 De probleempercepties van de actiegroepen

In tabel 3 staan deze actiegroepen met hun probleemperceptie weergegeven.

Tabel 3. Overzicht van de actiegroepen met hun probleemperceptie.

Actiegroep	Probleemperceptie
Bont voor dieren	Nertsen: bont dragen is moreel onaanvaardbaar
Dierenbescherming	Beroepsvisserij: tegen hormoongebruik voor seksevorming en doden moet snel en zo diervriendelijk mogelijk gebeuren Houden van recreatiedieren: wil hele korte positieflijst Tonen van dieren: tegen gebruik van dier in circus, tast intrinsieke waarde aan Transport landbouwhuisdieren: zo min mogelijk transport, en onder strikte voorwaarden Vleeskuikens: intensiteit v/d productie en animal-handling Vleeskuikenouderdieren: hongergevoel, voorkomen groepskooien, ingrepen Leghennen: Tegen batterijsystemen, wil scharrelstelsel op huidig niveau van 1400 cm ² Varkens: het niet kunnen uitvoeren van natuurlijk gedrag, hongergevoel Sportvisserij: onaanvaardbaar (tast intrinsieke waarde van dier aan) Jacht en schadebestrijding: principieel tegen (ethiek), alleen in noodgeval. Loopvogels: struisvogel niet als productiedier, is exoot Kalkoenen: bezettingsdichtheid, gezondheidsproblemen en ingrepen Agressieve honden: tegen fokverbod op bepaalde rassen, eigenaar moet deskundiger worden Honden & Katten besluit: tegen illegaal fokken en handelen van hond en kat Dierproeven: totaalverbod op dierproeven Grote grazers in natuurterreinen: dier zit tussen hekken, dus helpen moet in noodgevallen Fokken van recreatiedieren: wil regelgeving voor alle soorten Exoten: tegen houden van exoten, verbod op wildvang Dikbillen: welzijnsproblemen door keizersneegeboorte Dierentuinen: tegen kleine dierentuinen, bang voor illegale handel Biotechnologie: per definitie tegen genetische manipulatie (ethiek)
Rechten voor al wat leeft	Biotechnologie: per definitie tegen genetische manipulatie (ethiek) Beroepsvisserij: diervriendelijk doden van vis en kreeft
Alle dieren vrij	Biotechnologie: per definitie tegen genetische manipulatie (ethiek)
Faunabescherming	Beroepsvisserij: tegen hormoongebruik voor seksevorming en doden moet snel en zo diervriendelijk mogelijk gebeuren Jacht en schadebestrijding: principieel tegen (ethiek), alleen in noodgeval
Vogelbescherming	Jacht en schadebestrijding: tegen jacht, vogels zijn voor ons allemaal
Bond tot bescherming van honden	Agressieve honden: tegen fokverbod op bepaalde rassen, eigenaar moet deskundiger worden
Vereniging Dierproefvrij	Dierproeven: totaalverbod op dierproeven Biotechnologie: per definitie tegen genetische manipulatie (ethiek)
Anti-vivi-Sectievereniging	Dierproeven: totaalverbod op dierproeven Biotechnologie: per definitie tegen genetische manipulatie (ethiek)
WNF-Traffic	Uivoering Cites-verdrag: zoekt misstanden op in de handel
Altern. Konsumentenbond	Biotechnologie: per definitie tegen genetische manipulatie (ethiek)

Uit deze lijst komt goed naar voren dat de meeste actiegroepen zich concentreren op 1 of enkele probleemstellingen. De Dierenbescherming springt er uit wat betreft het aantal probleemstellingen die zij beslaan. Zij is de enige actor die bij bijna alle probleempercepties genoemd wordt. Zij speelt dus in de brede maatschappelijke discussie een grote rol.

Om meer overzicht te krijgen in de aard van de probleempercepties is er een onderscheid gemaakt tussen "principeel tegen" en "aanpassen". Over zaken waar de actiegroepen principeel tegen zijn, valt (vooralsnog) geen consensus te bereiken tussen de actoren. Bij de thema's waarbij aanpassing van de huidige situatie gewenst is door de actiegroepen, kan er wel een consensus bereikt worden tussen de actoren. De indeling "principeel tegen" versus "aanpassing" is weergegeven in tabel 4.

Tabel 4. Overzicht van de thema's ingedeeld naar probleempercepties ervaren als "principeel tegen" en "aanpassen".

Principeel tegen	Aanpassing
1. Nertsen	1. Houden van recreatiedieren
2. Hormoongebruik vissen (beroepsvisserij)	2. Transport landbouwhuisdieren
3. Tonen van dieren (circus)	3. Vleeskuikens
4. Sportvisserij	4. Vleeskuikenouderdieren
5. Jacht en schadebestrijding	5. Leghennen
6. Loopvogels	6. Varken
7. Dierproeven	7. Kalkoenen
8. Grote grazers in natuurterreinen	8. Agressieve honden
9. Exoten (houden van wildvang)	9. Honden en kattenbesluit
10. Biotechnologie	10. Fokken van recreatiedieren
	11. Dikbillen
	12. Dierentuinen
	13. Uitvoering Cites-verdrag
	14. Beroepsvisserij

Hieruit blijkt dat van de 24 hier genoemde thema's er 10 principiële problemen opleveren voor actiegroepen.

Na deze indeling in 'principiële tegen' en 'aanpassing' zijn de thema's verder uitgewerkt naar probleemperceptie en betrokken actoren. Uit deze tabel komt naar voren wat de probleemperceptie is en wie zich daar allemaal mee bezig houden. Dit is weergegeven in tabel 5A voor de principiële standpuntinname en tabel 5B voor "aanpassen" waar overleg mogelijk is.

Tabel 5A. Overzicht van de probleemperceptie en de betrokken actievoerende actoren per thema.
Onderdeel: principiële tegen.

Thema	Probleemperceptie	Actievoerende actoren
Principiële		
Nertsen	Bont dragen is moreel onaanvaardbaar	Bont voor dieren
Jacht en schadebestrijding	Jagen voor plezier moreel onaanvaardbaar	Faunabescherming Vogelbescherming Dierenbescherming
Dierproeven	Onnodig lijden, tast intrinsieke waarde van het dier aan	Vereniging dierproefvrij Anti-vivi-sectievereniging Dierenbescherming
Biotechnologie	Tast de intrinsieke waarde van het dier aan. Mens heeft geen recht aan erfelijk materiaal te sleutelen	Rechten voor al wat leeft Alle dieren vrij Vereniging dierproefvrij Anti-vivi-sectievereniging Alternatieve consumentenb. Dierenbescherming
Hormoongebruik vissen (beroepsvisserij)	Tast intrinsieke waarde aan	Faunabescherming Dierenbescherming
Grote grazers in natuurterreinen	In natuurgebied toch gevangenschap, dus helpen indien nodig	Dierenbescherming
Exoten (houden van wildvang)	Exploitatie van de natuur, hoge sterfte bij transport	Dierenbescherming
Tonen van dieren (Circus)	Tast intrinsieke waarde aan	Dierenbescherming
Sportvisserij	Tast intrinsieke waarde aan, onnodig lijden	Dierenbescherming
Loopvogels	Verbieden omdat struisvogel een exoot is	Dierenbescherming

In tabel 5A komt naar voren dat in 5 van de 10 thema's alleen de Dierenbescherming als actor optreedt. Voor de thema's Jacht, Dierproeven en Biotechnologie en Hormoon gebruik bij vissen (beroepsvisserij) zetten zich meer actiegroepen in dan bij de andere thema's. De onvrede bestaat vooral uit de opvatting dat een mens niet zomaar alles met dieren mag doen. Het dier heeft een intrinsieke waarde en daarom mag een mens niet zomaar dieren gebruiken voor luxe producten en plezier, zoals jagen, bont, circus, sportvisserij. Nog meer nadruk op ethiek ligt er op de thema's Dierproeven en Biotechnologie. Heeft de mens het recht dieren aan proeven te onderwerpen of zelfs aan zijn erfelijk materiaal te sleutelen?

Andere discussiepunten zijn of de mens dieren uit de natuur mag wegvangen en vervoeren waarbij het sterftepercentage soms erg hoog kan zijn en mag je dieren in een natuurpark aan hun lot overlaten of dient er ingegrepen te worden.

Tabel 5B. Overzicht van de probleempceptie en de betrokken actievoerende actoren per thema
Onderdeel: aanpassen

Thema	Probleempceptie	Actievoerende actoren
Aanpassen		
Houden van recreatiedieren	Wil hele korte positieflijst	Dierenbescherming
Transport landbouwhuisdieren	Zo min mogelijk transport, en onder strikte voorwaarden	WNF-traffic Dierenbescherming
Vleeskuikens	Intensiteit v/d productie en animal-handling	Dierenbescherming
Vleeskuikenouderdieren	Hongergevoel, voorkomen groepskooien, ingrepen	Dierenbescherming
Leghennen	Tegen batterijsystemen, wil scharrelstelsel op huidig niveau van 1400 cm ²	Dierenbescherming
Varkens	Het niet kunnen uitvoeren van natuurlijk gedrag, hongergevoel	Dierenbescherming
Kalkoenen	Bezettingsdichtheid, gezondheidsproblemen en ingrepen	Dierenbescherming
Agressieve honden	Tegen fokverbod op bepaalde rassen, eigenaar moet deskundiger worden	Dierenbescherming Bond tot bescherming van honden
Honden & Kattenbesluit	Tegen illegaal fokken en handelen van hond en kat	Dierenbescherming
Fokken van recreatiedieren	Wil regelgeving voor alle soorten	Dierenbescherming
Exoten	Tegen houden van wildvang exoten, gekweekte mogen wel	Dierenbescherming
Dikbillen	Welzijnsproblemen door keizersneegeboorte	Dierenbescherming
Dierentuinen	Tegen kleine dierentuinen, bang voor illegale handel	Dierenbescherming
Uitvoering Cites-verdrag	Spoort misstanden op in de dierenhandel	WNF-Traffic
Beroepsvisserij	Doden moet zo snel en diervriendelijk mogelijk gebeuren	Dierenbescherming Faunabescherming Rechten voor al wat leeft

In tabel 5B komt de overheersende rol van de dierenbescherming goed naar voren. Alleen op de thema's Transport landbouwhuisdieren, Beroepsvisserij (dodingsmethoden) en Agressieve honden zijn er meerdere actoren actief. Wat hier speelt is het welzijn van dieren verbeteren en dierenleed voorkomen. Dit wordt geprobeerd met huisvestings- en houderij-eisen en het beperken van het aantal te houden diersoorten. Als problemen worden genoemd: slechte omstandigheden tijdens transport, productieproces is te intensief (pluimvee, varkens) waardoor gezondheidsproblemen ontstaan, stereotiep gedrag, hongergevoel en niet kunnen uitvoeren van natuurlijk gedrag. Ook wordt het omgaan met de dieren vaak als dieronvriendelijk omschreven. Bij de recreatiedieren wordt vooral ondeskundigheid van de eigenaar en de illegale handel als oorzaken gezien van de problemen met dierenwelzijn.

3.2.2 De probleempcepties van de belangenorganisaties

Aangezien er niet alleen actiegroepen zijn maar ook andere belangenorganisaties, is het zinvol een overzicht te hebben van de meningen en opvattingen van de betrokken actoren, om zodoende vast te stellen waar wel of niet consensus over bestaat. Hoe zien zij de door de

actiegroepen genoemde welzijnsproblemen? Dit is per thema uitgewerkt, waarbij de eerder gemaakte verdeling 'principeel tegen' en 'aanpassen' van de thema's is vast gehouden. Zie tabel 6A en 6B.

Tabel 6A. Overzicht van de probleemperceptie en de betrokken belangenorganisaties per thema.
Onderdeel: principeel tegen

Thema	Probleemperceptie	Belangenorganisaties
Principeel tegen		
Nertsen	Welzijn belangrijk vanwege imago en economisch motief. Is bereid te investeren als sector mag blijven bestaan	NFE (pelsdierfokkers)
Beroepsvisserij (gebruik hormonen)	Vis is commercieel product, consument bepaalt. Basishouding rentmeesterschap idee, welzijn serieus genomen, vooral dodingsmethoden.	Productschap vis
Tonen van dieren (Circus)	Zien zelf geen welzijnsproblemen	Vereniging van circusvrienden
	Welzijn is belangrijk, maar dat is ook uit eigen belang (imago)	Mobiele dierenkliniek
Sportvisserij	Wordt betaald uit opbrengst van de visakten, Welzijn is belangrijk voor imago	OVB
	Wil vooral kunnen blijven vissen, welzijn is prima alleen bij goede wetenschappelijke onderbouwing	NVVS, NASO
Jacht en schadebestrijding	Erkennen welzijnsprobleem, geen ethische bezwaren tegen plezierjacht, willen graag meer soorten kunnen bejagen, jagen mag populatie niet aantasten	Jagersverenigingen Vereniging van Jachtopzieners
	Afhankelijk van jagers voor gewasbescherming. Geen eigen visie op welzijn m.b.t. jagen	LTO
Loopvogels	Oppervlakenormen loopvogels zijn te streng	Nederlandse Struisvogel Organisatie Productschappen Vee, vlees en eieren Loopvogelhouders
Dierproeven	Welzijn is economisch belang	Proefdierkundige federatie
Grote grazers in natuurterreinen	Grazer is deel van het ecosysteem, alleen ingrijpen bij ondragelijke situatie.	Natuurterrein-beheerders
	Welzijn van belang voor zover het de gezondheid van de dieren betreft	Gezondheidsdienst voor dieren
	Ziet grazers als landbouwhuisdier, gebruikt discussie hier in twee richtingen want waarom melkkoe wel en grazer in natuurgebied niet	LTO
Exoten (houden van wildvang)	Welzijn is economisch belang, welzijn wordt gebruikt als promotor voor de sector	Dibevo
	Wil vooral zo veel mogelijk verschillende dieren kunnen houden. Veel verschillende opvattingen. Signaleert dat er weinig kennis is.	Stichting voor gezelschapsdieren
Biotechnologie	Vindt ethische toets overbodig, remt het bedrijfsleven, neemt welzijn serieus maar meet soms met twee maten	NIABA (biotechnologiebedrijven) KNAW (wetens. Biot. Onderzoek)

Tabel 6B. Overzicht van de probleempceptie en de betrokken belangenorganisaties per thema.
Onderdeel: aanpassen

Thema	Probleempceptie	Belangenorganisaties
Aanpassing		
Houden van recreatiedieren	Lange positieflijst is commercieel interessant	Dibevo
	Heeft zelf positieflijst opgesteld	Stichting voor gezelschapsdieren
Transport landbouwhuisdieren	Welzijn speelt kleine rol, vooral economische belangen	Transportsector (BHV en SaVeeTra)
Vleeskuikens	Werkt mee, maar bang voor ledenverlies	Nederlandse vereniging van pluimveehouders (NOP)
	De vraag vanuit de markt is bepalend, sterk internationaal georiënteerd.	Fokkerijgroeperingen Pluimvee
Vleeskuikenouder-dieren	Geen welzijnsproblemen in de groepskooien	Nederlandse vereniging van pluimveehouders
	De vraag vanuit de markt is bepalend, sterk internationaal georiënteerd.	Fokkerijgroeperingen Pluimvee
Leghennen	Ontkennen het welzijnsprobleem, zien welzijn als kostenpost. Vinden 'License to produce' niet eerlijk, want consument wil er niet voor betalen.	LTO NOP PVVE
Varken	Erkent welzijnsprobleem in beperkte mate. Veranderingen voor welzijn niet te snel, vrijwillig en vanuit de markt	LTO
	Vindt welzijnsmaatregelen grote onzin, kosten alleen maar geld	NVV
Kalkoenen	Laten zich leiden door technische/economische optimalisatie Maatschappelijke aspecten worden nog niet meegewogen	Integraties en fokkerij-organisaties
Agressieve honden	Bang voor fokverbod van rassen	Raad van Beheer op Kynologisch gebied
Honden en kattenbesluit	Actief voor welzijn, maar moet aangesloten instellingen te vriend houden	Dibevo
Fokken van recreatiedieren	Wil geen overheidsbemoedienis	Raad van Beheer op Kynologisch gebied (RvB)
Dikbillen	Vindt dikbilfokkerij ongewenst	LTO
	Houdt zich afzijdig	Federatie vleesvee stamboek
	Via stierkeuze probleem aanpakken, verlangt regelgeving van de overheid	Stamboek (dikbillen)
	Vindt dikbilfokkerij niet nodig	KNMvD (dierenartsen)
Dierentuinen	Welzijn heel belangrijk, maar wel binnen de beperkingen van de dierentuinen	Vereniging van dierentuinhouders
Uitvoering Cites-verdrag	Heeft dier nodig voor wetenschappelijk onderzoek	TNO
	Willen graag allerlei dieren kunnen blijven importeren. Veel verschillende opvattingen	Particuliere vergunning aanvragers
	Economische belangen, welzijn is hier ook hun economisch belang	Dibevo Vergunningaanvragers import dieren
Beroepsvisserij	Vis is commercieel product, consument bepaalt. Basishouding rentmeesterschap idee, welzijn serieus genomen, vooral dodingsmethoden.	Productschap vis

Uit de tabellen 6A en 6B komt een groot aantal actoren met vele opvattingen naar voren. Toch zijn de opvattingen globaal in te delen in een aantal groepen.

1. Er worden helemaal geen welzijns- of ethische problemen gezien.
2. We willen veel doen om het welzijn te verbeteren, zolang er maar geen geheel of gedeeltelijk verbod op diersoorten of activiteiten komt.
3. Welzijn is oké, maar dan moet de markt daar wel om vragen (geen financiële ruimte, zeer grote internationale concurrentie).
4. Wars van overheidsbemoeienis.
5. Onenigheid over in hoeverre maatregelen bijdragen aan het welzijn van het dier.

3.2.3 Andere probleempercepties

Niet alle informatie kon geplaatst worden in de gebruikte schema's. Daarom hieronder nog een korte bespreking van de resultaten van enkele thema-interviews:

In het thema Handhaving en controle wordt gesproken over de problemen met de handhaving en controle van de GWWD. Controle en handhavingsproblemen treden nog met name op bij beleid dat onder grote politieke druk tot stand moet komen. Specifiek voor welzijn is een handhavingsprobleem "wat goed welzijn is". Er wordt geopperd dat bestuurlijke dwang in dit soort gevallen effectiever is dan strafrecht.

In het thema Sturen via de keten? worden de retailers, de verwerkende industrie, de consumentenbond en de dierenbescherming als actoren genoemd. Hoewel er via een ketenomkering (van aanbodgestuurd naar vraaggestuurd) goede kansen zijn om het welzijn van dieren te verbeteren (via marktwerking i.p.v. regelgeving) is er op dit gebied een status-quo. De Dierenbescherming mengt zich niet in de discussie en de overige actoren hebben vooralsnog geen belang bij verbetering van het dierenwelzijn. Binnen LNV bestaan ideeën om die status-quo te doorbreken.

4 Discussie en Aanbevelingen

Er is vanuit beleidmakers van het Ministerie van LNV een beeld verkregen van de probleempercepties die er in de maatschappij leven ten aanzien van dierenwelzijn. Van de 12 actiegroepen is vooral de Dierenbescherming zeer dominant aanwezig. In vrijwel alle thema's is zij een belangrijke actor. De door de actiegroepen gesignaleerde problemen zijn te verdelen in 'principeel tegen' en 'aanpassen'. Over de onderwerpen waar zij principeel tegen zijn, stellen zij als het ware een fundamentele vraag: mogen wij als mens jagen voor ons plezier, bontjassen maken als luxe product, hengelen voor ontspanning en gentransplantatie toepassen? Mogen wij als mens dieren uit de natuur vangen, per vliegtuig vervoeren onder slechte omstandigheden en daarna in een kooi stoppen?

In deze gevallen is er wel consensus over het verbeteren van de omstandigheden waaronder het gebeurt (aangeschoten wild, andere kooien voor de nertsen en gedragsregels voor sportvissers), maar als het gaat over het afschaffen, dan staan de kampen lijnrecht tegenover elkaar als gevolg van een verschil in ethisch uitgangspunt.

Dit is een starre maar een hele duidelijke situatie, waarbij overleg alleen zin heeft over beperkingen, bij afschaffing is het de vraag of een duurzaam compromis bereikt kan worden.

De thema's waar het de bedoeling is de zaken aan te passen i.p.v. te verbieden, bieden meer mogelijkheden tot oplossingen. In deze thema's is de Dierenbescherming bijna de enige aanwezige actiegroep. Dit leidt wellicht tot een enigszins eenzijdige problemenperceptie van de kant van de actiegroepen. De problemen die hier aangedragen worden bestaan uit: te hoge bezettingsgraad, productieproces te intensief, ingrepen aan dieren, stereotiep gedrag, hongergevoel en het niet uit kunnen voeren van natuurlijk gedrag. Het omgaan met de dieren wordt ook als dieronvriendelijk aangemerkt en tijdens het transport hebben de dieren heel wat te lijden.

Hierin probeert de overheid verbetering te krijgen m.b.v. huisvestings- en houderijseisen. De AID, die de controle en handhaving van de GWWD in handen heeft, geeft aan dat er op het gebied van de welzijnswet controle- en handhavingproblemen zijn. Het wordt van een beleidsprobleem een handhavingprobleem. Vooral het begrip "wat is goed welzijn" zorgt voor problemen.

Uit de hoek van de behoudende belangenorganisaties komen vele verschillende reacties. Deze zijn in de resultaten ingedeeld in 5 groepen.

1. Er is een groep die het bestaan van welzijnsproblemen ontkent. Deze zijn bijvoorbeeld te vinden in de pluimveesector en de varkenssector. Deze vinden dat de beesten geen welzijnsproblemen hebben en vinden dat zij het niet fout doen. Hier lijkt het probleem vooral te bestaan uit: er is niets mis, wat zeur je nou?
2. Een groep die veel wilt doen om het welzijn te verbeteren, zolang er maar geen geheel of gedeeltelijk verbod op diersoorten of activiteiten komt. Dit geldt voor bijvoorbeeld de thema's Jacht en schadebestrijding en Sportvisserij, maar ook voor Uitvoering Cites-verdrag, Exoten, Fokken van recreatiedieren en Agressieve honden. De reacties zijn nog te onderscheiden in zij die 'emotioneel' bepaalde diersoorten en bepaalde handelingen/hobby's graag blijven doen, voornamelijk hobby-matig (veel verschillende exoten kunnen houden, bepaalde honden/duiven/katten kunnen blijven fokken) en zij die economische belangen hebben bij het continueren van de huidige situatie (dierenimporteurs, commerciële hondenfokkers, dibevo e.d), in deze gevallen wordt welzijn hun eigen belang. Het alternatief is immers een geheel of gedeeltelijk verbod! Hier lijkt het probleem te zijn: verbied ons niets, we willen alles blijven houden (we zullen ze goed verzorgen).
3. Een groep die welzijn oké vindt, maar dan moet de markt daar wel om vragen (geen financiële ruimte, zeer grote internationale concurrentie). Dit komt heel sterk naar voren bij de thema's Vleeskuikens, Vleeskuikenouderdieren, Leghennen, Kalkoenen, Varkens en Transport van landbouwhuisdieren. Hier worden welzijnsmaatregelen gezien als kostprijsverhogend, en dat zouden ze financieel niet aan kunnen vanwege de kleine marges. Ook de fokkerij-organisaties zijn sterk internationaal georiënteerd, waar de nadruk sterk ligt op de productiviteit van het dier. In het thema Sturen via de keten? staat dat er aan de marktzijde een status-quo situatie is. De consument heeft erg weinig extra geld over voor diervriendelijk geproduceerde producten. Dus het denken van de burger is in vele gevallen niet hetzelfde als het denken van de consument. Op dit vlak is de Dierenbescherming afzijdig van de discussie en de andere actoren hebben geen financieel

belang bij veranderingen. Binnen het Ministerie van LNV bestaan ideeën deze status-quo te doorbreken. Het probleem lijkt hier te zijn: diervriendelijk produceren maakt het product duurder, maar als de consument daar niet voor betalen wilt dan kan het financieel niet. De sector geeft aan dat het enige alternatief schaalvergroting is, maar of de maatschappij daar op zit te wachten is nog maar de vraag.

4. Een groep die wars is van overheidsbemoeienis.

Het is door 3 actoren genoemd: de Raad van beheer op kynologisch gebied en ook de NIABA en het KNAW geven aan regelgeving van de overheid ongewenst en/of overbodig te vinden. Vooral de laatste 2 actoren vinden de regelgeving erg remmend op ontwikkeling van de biotechnologie in Nederland. Daarbij kijken ze vergelijkend naar landen om ons heen. Hoewel niet uitgesproken door de andere actoren zullen veel mensen wel eens afvragen of de overheid zich niet teveel met zaken op detailniveau bemoeit.

5. Een groep die onenigheid heeft over in hoeverre maatregelen bijdragen aan het welzijn van het dier.

Dit heeft betrekking op de thema's Transport van landbouwhuisdieren, Vleeskuikens, Vleeskuikenouderdieren, Leghennen, Kalkoenen, Varkens, Loopvogels, Exoten en Houden van recreatiedieren. Er worden eisen gesteld aan huisvesting en houderij die het welzijn van de dieren moeten verbeteren. Maar veel boeren en dierenhouders vinden dat bij een minder strenge eis het welzijn van de dieren ook voldoende gewaarborgd is. De discussie vervalt al snel in hoeveel vierkante centimeter een kip nodig heeft om "blij" te zijn. Er is vaak weinig begrip waarom een kalkoen geen welzijnsprobleem heeft met 25kg/m² en wel met 50kg/m², terwijl de financiële consequenties enorm zijn (en de consument wil er vrijwel niets extra voor betalen). Heeft stro nu werkelijk zoveel invloed op het welzijn van het varken. Er lijkt geen consensus te zijn over het begrip welzijn, dus dat maakt de onderhandelingen over de huisvestings- en houderijseisen er niet makkelijker op. Ook in de thema's Houden van recreatiedieren en Fokken van recreatiedieren wordt door de Dierenbescherming gepleit voor nauw omschreven eisen en voorwaarden aan de verzorging voor alle recreatiedieren. Maar in dit geval heeft de minister er bewust niet voor gekozen om per soort welzijnseisen te formuleren. Wel heeft de Stichting voor Gezelschapsdieren op eigen initiatief een positieflijst gemaakt en eigen huisvestingseisen voor exoten opgesteld. Dit waarschijnlijk om kortere lijsten en strengere eisen te voorkomen.

Hier lijkt het probleem dus te zijn: Waar meten we het welzijn van het dier aan?

Samenvattend bestaan er vier probleembevindingen:

1. Er bestaan grote verschillen in ethische opvattingen tussen de actoren.
2. Er is onduidelijkheid over wat dierenwelzijn is en hoe dat gemeten zou moeten worden.
3. De burger vindt dierenwelzijn belangrijk, maar zet dat als consument niet om in het kopen van diervriendelijk gehouden producten.
4. Kostprijsverhogende welzijnsmaatregelen kunnen bij gelijkblijvende productprijzen volgens de sector alleen gecompenseerd worden door schaalvergroting en verdergaande industrialisering. Of deze ontwikkeling overeenkomt met de opvattingen en de verwachtingen van de maatschappij is maar zeer de vraag.

De welzijnsmaatregelen die de overheid nu invoert zijn vooral technisch (huisvestings- en houderijseisen) en lijken geen bevredigende oplossing te zijn voor zowel de actiegroepen als de boeren en dierenhouders. Ook de controle en handhavingsproblemen, zoals genoemd door de AID, wijzen in deze richting. Binnen het Ministerie van LNV bestaat geen eenduidige visie over in hoeverre de hieruit voortvloeiende verdergaande schaalvergroting en industrialisering maatschappelijk verantwoord zijn.

Bijlage

Vragen aan beleidsmedewerkers voor een Quick scan op de probleempcepties ten aanzien van dierenwelzijn

1. Welk deel van het beleidsveld dierenwelzijn overziet u het best?
2. Wie zijn buiten LNV de (belangrijkste) actoren voor dit deel van dierenwelzijn?
3. Wat zijn naar uw mening de ideaalbeelden van deze actoren ten aanzien van dierenwelzijn?
4. Wat is daarbij hun motivatie? Vanuit welke waarden, belangen en strevingen redeneren zij?
5. Hoe zien zij de huidige situatie? Wat voor problemen hebben zij daarmee?
6. Op welke gegevens baseren zij zich daarbij?
7. Wat zijn naar uw mening de belangrijkste problemen op het gebied van dierenwelzijn?
8. Op welke manier werken de actoren aan een oplossing? Wat doen zij om hun ideaalbeelden te bereiken?
9. Wat is het huidige rijksbeleid ten aanzien van de gesignaleerde problemen?
10. Acht u dit beleid voldoende effectief? Zo niet, aan wat voor alternatieven denkt u dan?